

**SJEĆANJA NA
PROGONSTVO
HRVATSKIH PROGNAZIKA
BARANJA
BILJE**

Autor: BRANKO PEK, 2019.

SJEĆANJA NA PROGONSTVO HRVATSKIH PROGNANIKA

23.8.1991. EGZODUS NESRPSKOG STANOVNIŠTVA BARANJE

Kolona od 60-ak tenkova i oklopnih transportera praćena vojnicima i rezervistima “JNA”, te srpskim dragovoljcima i četnicima, 3. srpnja 1991. godine prešla je preko mosta kod Batine rijeku Dunav i s područja Vojvodine ušla u Baranju.

Tamo su ih dočekali “krajšnici” (domaći četnici) čiji su “štabovi teritorijalne obrane TO” bili spremni za zajedničke akcije protjerivanja svih koji nisu Srbi.

Ova otvorena agresija uslijedila je nakon razdoblja “tihe okupacije” koja je u istočnoj Hrvatskoj bila na djelu od veljače i neuspjelog državnog udara (koji su Srbija i “JNA” pokušali poslije prikazivanja poznatog montiranog filma Sveznog sekretarijata narodne obrane SSNO o “naoružavanju paravojsnih formacija HDZ-a u Hrvatskoj” 25. siječnja).

Započele su i svakodnevne provokacije naletima borbenih zrakoplova “JNA” koji su u više navrata povrijedili i mađarski zračni prostor, nakon čega je ova zemlja zaprijetila vojnom intervencijom.

Novinar Miroslav Gantar s ekipom HTV-a svjedoči ulasku Novosadskog korpusa JNA iz Republike Srbije u Baranju, dakle, Republiku Hrvatsku

ni na različite načine.

Uspostavljeno je i nekoliko zatvora od kojih je najzloglasniji bio onaj u Belom Manastiru. Tamo su zarobljeni hrvatski vojnici mučeni i prebijani, te svakodnevno izlagani psihološkim torturama i izgladnjivani. Premlaćivanje, odvođenje na višesatna “saslušanja”, otimačina, pljačka i teror postali su svakodnevica Hrvata, Mađara i drugih građana koji su predstavljali smetnju uspostavi etnički čiste srpske paradržave na hrvatskom državnom području.

Time su srbijanske snage došle nadomak najvećeg slavonskog grada Osijeka odakle su ga četiri godine sustavno rušile, ubijajući pri tome nevine građane Osijeka i istočne Slavonije.

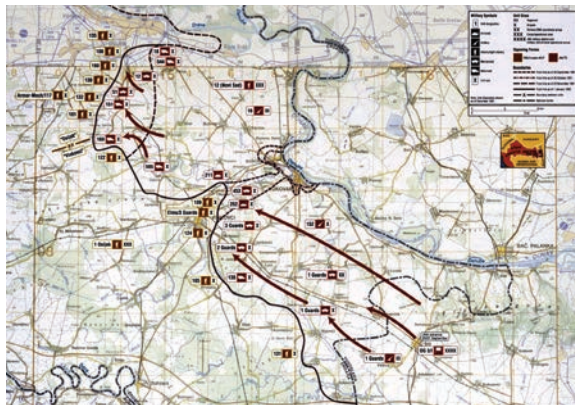
Nakon ulaska ‘JNA’ ubrzo u Baranju dolaze i četničke snage iz Srbije i počinje sustavni progon svih stanovnika koji nisu Srbi. Prognani i ubijani su Hrvati, Mađari i ostali stanovnici ovog hrvatskog kraja.

Po popisu stanovništva 1991. u Baranji je živjelo svega 25% Srba, te 42% Hrvata, 17% Mađara, 9% Jugoslavena i 7% ostalih.

Etničko čišćenje nesrpskog stanovništva u Baranji koje je živjelo stoljećima u mirnom suživotu, dokaz je da je velikosrpska ideja bila mješavina vladajućih komunističkih i fašističkih ideja, koje su ideološki, rasno i nacionalno progonili sve one koji se nisu uklapali u njihovo viđenje Velike Srbije očišćene od svih onih koji nisu Srbi. Taj plan nisu sproveli samo u Baranji, već i u čitavoj Hrvatskoj, a kasnije i u Bosni i Hercegovini, te Kosovu.

U okupiranim područjima nakon okupacije u potpunosti je narušena etnička struktura, pa su Srbi u razdoblju 1992-1996. godine u dijelovima istočne Slavonije i Baranje u kojima su prije rata činili 20-25% stanovništva svoj udio u stanovništvu podigli na 85-90%.

U razdoblju okupacije ova je regija teško devastirana. Osim pljačke kuća, društvenih dobara i prirodnih resursa, rušenja i oskrvrnuća katoličkih crkava i paljenja i odnošenja matičnih knjiga i umjetnina, došlo je do enormnog izlovljavanja ribe, pomora divljači i sječe šuma, čime je nanesena i nenadoknadiva šteta cijeloj regiji, pa i jednome od najpoznatijih i jedinstvenih prirodnih rezervata i eko sustava u Europi, Kopačkom ritu.

Okupacija Baranje označila je početak krvavog brutalnog rata protiv Hrvatske u kojemu su udruženi domaći zločinci i oni iz Srbije pokušali istrijebiti sve što nije srpsko i etnički očistiti sva područja što su ih planirali uključiti u svoju "Veliku Srbiju" sa zapadnim granicama Virovitica – Karlovac – Ogulin – Karlobag.

Ovaj sotonski plan istrjebljenja i uspostave etnički čiste "SAO Krajine" osujećen je žilavim otporom hrvatskoga naroda i građana i hrabrom borbom hrvatskih branitelja koja je vođena sve do konačnog oslobođanja Hrvatske.

Samovlašće terorističke srpske paradržave trajalo je u Baranji do 23. kolovoza 1996. godine, kad je ova regija vraćena pod suverenitet Republike Hrvatske.

Među brojnim zločinima ostaje zabilježen onaj što su ga srpski zločinci počinili na farmi Sudaraš (kod Belog Manastira) 17. listopada te 1991. godine, kada su bez ikakvog razloga i povoda ubili Vinka Čička (50 godina) i njegova tri sina: 23-godišnjeg Matu, 25-godišnjeg Antu i 27 godina starog Ivana. Tijela su toliko unakazili da rodbini nisu dopustili otvaranje lijesova pokojnika.

Ubijeni s i masakrirani s ocem Vinkom: braća Ivan, Ante i Mato Čičak

Zločinci su žrtve najprije odveli u “milicijsku stanicu”, a potom na stratište gdje su ih pogubili bez svjedoka.

Odmah poslije pokopa, preostali članovi obitelji Čičak pobjegli su najprije u Mađarsku, a potom su prešli na slobodno područje Hrvatske. Za ovaj zločin nije do danas odgovarao nitko, mada su imena utemeljeno osumnjičenih poznata, kao što nije kažnjen niti ubojica Marice Antić iz Karanca koja je tijekom noći ubijena na pragu vlastite kuće.

Za zločine u Baranji suđeno je samo u nekoliko slučajeva. Kako, najbolje će prosuditi čitatelji ovih redaka.

Pred Vijećem za ratne zločine Županijskog suda u Osijeku 18. ožujka 2009. godine započelo treće suđenje (drugi ponovljeni postupak) protiv Petra Mamule optuženog za kazneno djelo ratnog zločina protiv civilnog stanovništva iz čl. 120. st. 1. OKZ RH. Presudom od 7. travnja iste godine izrečena mu je kazna od 4 godine i 10 mjeseci zatvora, ali je Vrhovni sud Republike Hrvatske ovu presudu ukinuo na javnoj sjednici održanoj 3. kolovoza 2010. godine i predmet vratio na ponovno suđenje.

Vijeće za ratne zločine istoga suda proglasilo je 23. ožujka 2011. optuženog Petra Mamulu krivim i osudilo ga na kaznu zatvora u trajanju od 3 godine i 6 mjeseci. Ovu osuđujuću presudu ukinuo je Vrhovni sud Republike Hrvatske – po četvrti put. Poslije provedene glavne rasprave optuženik je 10. veljače 2012. godine ponovno proglašen krivim i osuđen na sramotno malu kaznu od 3 godine i šest mjeseci zatvora.

Podsjetimo kako je tekao sudski proces za ratne zločine u Baranji u kojemu se sudilo Petru Mamuli i ostalima.

Dana 3. travnja 2001. godine Županijsko državno odvjetništvo iz Osijeka podiglo je optužnicu br. KT -136/94 kojom je optuženo 58 optuženika, zbog kaznenog djela ratnog zločina protiv civila iz čl. 120. st. 1. OKZ-a RH. U listopadu iste godine razdvojen je postupak za optužene Petra Mamulu, Mileta Bekića, Nikolu Alaicu, Dragu Karagaću, Milana Prusca i Sretu Jovandića, u odnosu na optuženike koji su u to vrijeme nedostupni hrvatskom pravosuđu.

Nakon što je završio dokazni postupak, 14. ožujka 2002. godine je izmijenjena optužnica kojom je samo šestorici optuženika stavljeno na teret počinjenje kaznenog djela ratnog zločina protiv civilnog stanovništva iz čl. 120. st. 1. OKZ RH.

Poslije ukidanja presude od strane Vrhovnog suda, ponovljeno je suđenje pri čemu je tijekom glavne rasprave održane 4. svibnja 2006. godine ponovno izmijenjena optužnica. Optuženicima Sreti Jovandiću, Nikoli Alaici, Dragi Karagaći, Mili Bekiću i Milanu Pruscu stavljeno je na teret počinjenje kaznenog djela protiv Republike Hrvatske (djelo oružane pobune iz čl. 235. KZ RH), čime su oni praktično abolirani jer su oslobođeni optužbe za ratne zločine.

Izmijenjenom optužnicom jedino se Petra Mamulu teretilo da je tijekom kolovoza i rujna 1991. godine, u Belom Manastiru, Batini i Kneževim Vinogradima, kao sudionik oružane pobune lokalnog srpskog stanovništva protiv ustavnopravnog poretka RH, protivno odredbama Ženevske konvencije sudjelovao u okrutnom fizičkom i psihičkom zlostavljanju i zastrašivanju civila nesrpske nacionalnosti u Baranji, pa tako među ostalim:

- Početkom rujna 1991. godine, u podrumu “SUP Beli Manastir” gdje su bili zatočeni uhićeni Hrvati izveo više osoba iz ćelije, odveo ih u drugu prostoriju, te tamo tukao Pavu Zemljaka i zastrašivao ga pucanjem iz puške
- Dana 9. rujna 1991. godine u “štabu TO” u Batini ispitivao je nezakonito

uhićenog katoličkog svećenika Antuna Kneževića kojega je tukao rukama po glavi, pucao mu iz pištolja pored glave, potom ga odvezao ga Kneževe Vinograde (usput mu prijeteći ubojstvom), oduzeo mu ručni sat u koji je pucao, te pored lijevog uha oštećenoga ispalio iz pištolja metak zbog čega je uslijed detonacije istome pukao bubnjić pa je pao na pod, nakon čega su prišli pripadnici "TO" Kneževi Vinogradi i svećenika tukli nogama. Poslije ove torture optuženik je zatočenika odvezao u "SUP Beli Manastir", a nakon što su tamo stigli, na portirnici ga natjerao da stane uz pult dežurnog te raširi noge, a potom ga je nogom udario u genitalije i predao u zatvor.

Sud je u ovom slučaju zaključio kako se radi o kršenju pravila međunarodnog prava za vrijeme oružanih sukoba i nečovječnom postupanju prema civilnom stanovništvu nanošenjem velikih patnji i ozljeda tjelesnog integriteta, te da je prema tomu Petar Mamula počinio kazneno djelo protiv čovječnosti i međunarodnog prava – ratni zločin protiv civilnog stanovništva, opisano i kažnjivo po čl. 120. st.1. OKZ RH.

Dana 8. svibnja 2006. godine objavljena je presuda kojom je odbijena optužba protiv optužene petorke (Nikole Alaice, Mile Bekića, Drage Karagaće, Milana Prusca i Srete Jovandića, a optuženi Petar Mamula proglašen je krivim i izrečena mu je kazna zatvora u trajanju od 4 godine i 10 mjeseci.

Ovu je presudu (u odnosu na Petra Mamulu) ukinuo Vrhovni sud Republike Hrvatske u trećem (drugom ponovljenom) postupku koji je započeo 18. ožujka 2009. godine, pri čemu je zastupnik optužbe ostao pri optužnici izmijenjenoj 04. svibnja 2006. godine.

Optužnica je ponovno izmijenjena 23. ožujka 2011., tijekom četvrtog (trećeg ponovljenog) postupka. Nakon što je Mamula proglašen krivim i osuđen na sramotnih 3 godine i 6 mjeseci zatvora, Vrhovni sud po četvrti put ukida presudu i vraća predmet ne ponovno suđenje. Dana 10. veljače 2012. godine optuženi je ponovno proglašen krivim, pri čemu mu je potvrđena ova sramotno mala kazna (od 3 godine i 6 mjeseci zatvora).

Kad i kako će ovaj postupak biti okončan, ne zna nitko živ.

U ožujku 2019. godine pred Županijskim sudom u Osijeku nepravomoćno je presuđeno zločincu Stevanu Budaču zvanom Džekson koji je za ratni zločin nad civilima hrvatske nacionalnosti u baranjskom selu Batina dobio samo 3 godine i 10 mjeseci zatvora, što je gotovo četiri puta manja kazna od one što mu je izreče-

na na prvom suđenju (2002. godine) kad je osuđen (u odsutnosti) na 15 godina. Zločinac je uhićen 2018. godine u Rumunjskoj i isporučen Hrvatskoj, državljanin je Srbije gdje je nakon rata zasnovao obitelj i mirno živio.

U sudskom je postupku utvrđeno kako je Budač kao pripadnik srpske “TO” privodio na saslušanje, te tukao i mučio hrvatske civile u Batini, a torturama je bilo izloženo 20-ak muškaraca i žena, pri čemu je od ozljeda nanesenih mučenjem preminuo Janoš Tir, dok je Josip Kuruc iz straha od mučenja počinio samoubojstvo. Teror je provoden od strane “štaba Teritorijalne odbrane”. Budač je među ostalim s još dvojicom pripadnika “TO” uhitio Marina Šomodvorca (45) koji je zatim satima tučen u “štabu TO”, nakon čega su čovjeka potom onako krvavog i izmučenog odveli njegovoj kući i pokazali ga supruzi i malodobnom sinu.

Kazna Izrečena Budaču manja je od minimalnih 5 godina koliko je propisano za ovo djelo ratnog zločina, što je sutkinja Salitrežić obrazložila time da je okrivljenik te 1991. godine bio mlad, te da je u međuvremenu postao otac troje djece, a pred sudom se ponašao korektno.

Tako izgleda “pravda” na hrvatski način i ovo se ne može nazvati nikako drugačije nego nacionalnom sramotom i ponižavanjem samih žrtava. Otezanje sudskih procesa u nedogled, beskonačno ponavljanje postupaka, višekratna ukiđanja presuda od strane Vrhovnog suda, malobrojne i sramotno niske kazne i velika većina zločinaca koji su na slobodi i nikad neće doći pred lice pravde – to je bilanca našeg “progona ratnih zločina”. Uz sve to, brojne presude (pa i ovdje spomenute) sadržavaju formulaciju “nemeđunarodnog sukoba”, čime se praktično od sudskih tijela Republike Hrvatske prihvaća i potvrđuje kako je rat u Hrvatskoj bio “građanski” i amnestira agresora.

Mnogi Hrvati i Mađari su ubijani ili mjesecima mučeni, a potom su bili primorani “pokloniti” srpskim okupacijskim vlastima svoju imovinu ne bi li spasili gole živote i dokopali se Mađarske ili slobodnog dijela Hrvatske, što je inače bila uobičajena praksa agresora koji se ovakvim vidom pljačke koristio od Iloka preko Dalja, Aljmaša, i Erduta, do Baranje.

Spominje li tko srpskog zločinca i četnika Boška Đurkovića koji je prema svjedočenju Hrvata iz Karanca izjavljivao kako je i “četrdeset hrvatskih glava premalo” – jer upravo je toliko glava obitelji trebalo ukloniti kako bi se njihove kuće dale srpskim “izbeglicama”?

Što je s Radovanom Radovanovićem, zamjenikom “štaba TO” Karanac pod čijim su nadzorom vršeni zločini i koji je iste provodio, zapovijedao i poticao?

Gdje su Slobodan Strigić zvani Sloba (iz Belog Manastira), Branko Hrnjak (iz Jagodnjaka), Zoran Vukšić Žuća (iz Belog Manastira) i Zoran Mađarac (iz Vukovara) koji su prema svjedočenjima očevidaca umiješani u zločin nad četvoricom Hrvata iz obitelji Čičak?

Gdje su stotine drugih srpskih zločinaca koji su ostali nekažnjeni a žarili su i haraćili Baranom više od pet godina?

Za te i brojne druge ratne zločine do danas nitko nije odgovarao a počinitelji se slobodno šetaju Republikom Hrvatskom pa čak i u mjestima počinjenja zločina.

Nakon povratka, vrijedni Baranjski su obnovili svoje kuće i vratili život u ovu plodnu i bogatu regiju koja svojom ljepotom, znamenitostima i prirodnom skladnošću i raznolikošću očarava i plijeni jednako kao i prije.

28 GODINA POSLIJE

Održavanjem sjednice nekadašnjeg Povjerenstva Vlade RH za Baranju, Zajednica povratnika Hrvatske (ZPH) je na simboličan način, u četvrtak 22. kolovoza 2019. u Osijeku podsjetila na 23. kolovoz 1991. godine, dan progona nesrpskog stanovništva iz Baranje na početku Domovinskog rata.

Josip Kompanović, tadašnji zamjenik povjerenika Povjereništva Vlade RH za Baranju, rekao je da se, nakon ulaska oklopnih vozila Novosadskog korpusa Jugoslavenske narodne armije (JNA) u Hrvatsku u srpnju 1991. i njegovog raspoređivanja po Baranji, egzodus nesrpskog stanovništva dogodio 23. kolovoza, nakon što su srpski teroristi i pripadnici JNA zauzeli policijsku postaju u Belom Manastiru i okupirali taj grad na istoku Hrvatske.

“Od prijeratnih 54.000 stanovnika Baranje, tadašnje općine Beli Manastir, protjerano je više od 30.000 nesrpskih stanovnika stvorivši na taj način skoro etnički potpuno čistu Baranju koja je ubrzo ušla u sastav tzv. republike srpske krajine”, rekao je Kompanović.

Podsjetio je da je tijekom srpske okupacije tog dijela Hrvatske ubijeno više od 200 civila nesrba, a za te ratne zločine nitko nije sudski procesuiran.

Kompanović je naglasio da je proces mirne reintegracije Baranje u ustavno pravni predak Republike Hrvatske bio posebno složen jer se Srbija do posljednjeg trenutka nije htjela odreći toga prostora, koji je držala pod okupacijom, a tijekom rata sustavno je na okupirani hrvatski teritorij naseljavala srpsko sta

novništvo iz drugih krajeva Hrvatske, posebice nakon hrvatskih oslobodilačkih operacija 'Bljesak' i 'Oluja'.

U Baranji su sve kuće i stanovi bili puni doseljenih Srba i kada je završila mirna reintegracija, hrvatski prognanici su tražili trenutni povratak u svoje domove, a Srbi naseljeni u njihovim kućama nisu imali kamo jer ih Srbija nije htjela, rekao je Kompanović.

“No, osmislili smo načine rješavanja problema i iseljavanja iz uzurpiranih kuća i stanova, a značajnu ulogu u tome je odigrala Agencija za pravni promet i posredovanje nekretninama (APN) otкупom obiteljskih kuća što je olakšalo i ubrzalo procese”, dodao je predsjednik ZPH.

Govoreći o sadašnjoj situaciji na tome području Kompanović je ocijenio da je Baranji nužan brži gospodarski oporavak i nova radna

mjesta kako bi se zaustavio odlazak mladih.

Zatražio je od nadležnih institucija Hrvatske da pokrenu kaznene postupke protiv osoba koje su počinile zločine u Baranji i najavio je i da će ZPH i dalje činiti sve da Srbija isplati ratnu odštetu za štete koje su pretrpjeli hrvatski građani.

ZPH je pripremila tužbu protiv Republike Srbije (kao pravnog sljednika agresorske SRJ s kojom je Republika Hrvatska potpisala međunarodni Sporazum o normalizaciji odnosa još u rujnu 1996.), radi zaštite kolektivnih prava i interesa hrvatskih prognanika a sredstva namirenja ratne štete fizičkim osobama, ako se u tužbi uspije, biti će ili imovina Republike Srbije u Hrvatskoj ili državni proračun Republike Srbije.

„Prema podacima koje smo dobili od državne Komisije za procjenu ratnih šteta, riječ je o nešto više od 46,5 milijardi kuna”, istaknuo je Kompanović.

Hrvatsko narodno kazalište 1990.

Hrvatsko narodno kazalište 1991.

Bombardiranje samog središta grada Osijeka

BILJE 3. RUJNA - DAN SJEĆANJA

MOJ HRVATSKI

Zaplakao sam hrvatski
progovorio hrvatski
hrvatski govorim
šapćem hrvatski
šutim hrvatski
sanjam hrvatski
i na javi sanjam hrvatski
volim na hrvatskom
volim hrvatski
pišem hrvatski
kad ne pišem, ne pišem hrvatski
sve mi je na hrvatskom
hrvatski mi je sve.

Tolike su godine prošle od 1991. otkada odosmo iz svojega mjesta Bilja. Živjeli smo u progonstvu razasuti po različitim mjestima diljem Hrvatske čiji dio nije bio okupiran ili negdje drugdje.

Svoju Baranju mogli smo samo sanjati. Ako smo živjeli u Osijeku, popeti se na ravni krov dvanaestorokatnice i u daljini vidjeti zvonik crkve u Bilju. Nakon toga bili bismo još tužniji, uvijek ponovno pogođeni spoznajom da je ono „preko proge“ SAO Krajina, da smo mi prognani a oni se diče što su „oslobodili“ Baranju.

Na današnji dan, dan sjećanja – 3. rujna, dođemo ovdje u Park hrvatskih branitelja do spomen-obilježja poginulim braniteljima kako bismo im odali počast i poštovanje za njihovu žrtvu koja je najveća – dali su svoje živote za slobodu svoje Domovine. Do 2011. počast smo im odavali u centru Bilja.

Hodajući u mimohodu iza stjegova nakon Svete mise ne možemo ne osjećati se ponosno, tužno i zahvalno. Danas im nećemo čitati imena – mi koji nismo s njima rodbinski vezani ali smo ih poznavali, možemo ih pročitati na spomen-obilježju, a njihovim roditeljima (ako su još živi) suprugama, djeci, unucima koje nikada nisu upoznali, oni su ionako svaki dan u mislima i srcima.

Polaganje vijenaca i zapaljene svijeće znak su našeg trajnog sjećanja, uspomena i zahvalnosti za njihovu žrtvu. Vječno smo zahvalni njima za život poklonjen slobodi Domovine, svim civilnim žrtvama rata, svim nestalima.

Volimo svoje Bilje, prenosimo i čuvajmo istinu o Domovinskom ratu mladima koji su se rodili u progonstvu i poslije njega, svojoj djeci, unucima. Nemojmo NIKADA zaboraviti

sve što smo proživjeli u progonstvu i ratu i ZAUVIJEK pamtimo sve one koji su slobodu u kojoj mi danas živimo, platili svojim životima.

Laka im hrvatska gruda !

3. rujna 2019.

Nakon masovnog egzodusa preko 30.000 nesrpskog stanovništva Baranje koji se dogodio 22. i 23. kolovoza 1991. jedino uporište agresoru bilo je selo Bilje nadomak Osijeka, koje se hrabro branilo sve do 3. rujna 1991. kada je agresor došao praktično do pred sam grad Osijek i na taj način okupirao cijelu Baranju.

U tim borbama poginulo je ili nestalo 25 hrvatskih branitelja Bilja i pripadnika 3. gardijske brigade "Kune". Oni su poklonili živote svojoj Domovini a svom narodu darovali slobodu i mir.

U spomen na poginule i nestale hrvatske branitelje Bilja služena je Sveta misa a u Parku hrvatskih branitelja počast su odali, uz članove obitelji, predstavnici Hrvatske vojske, MUP-a PU Osječko-baranjske, brojne braniteljske udruge i općina Bilje.

